

Seriál : O riadení úverového rizika

Vzhľadom na to, že naše stránky číta aj nemálo čitateľov z radov podnikateľov, menežérov a študentov, ktorí sa doposiaľ nešpecializovali na oblasť finančných trhov, publikujeme v našom časopise aj základné texty z tejto problematiky.

V tomto seriáli sa budeme postupne zaoberať vybranými otázkami riadenia úverového rizika. V posledných častiach sme sa zaoberali analýzou bonity klienta.

12.časť : IRB prístup

IRB prístup je založený na systéme ratingu, ktorý si banka vypracuje interne podľa zásad stanovených regulátorom. Expozície sa v rámci IRB prístupu delia do šiestich kategórií:

- podniky,
- suverenity (štáty, ich centrálné banky, verejnoprávne inštitúcie, multilaterálne rozvojové banky),
- banky a ostatné finančné inštitúcie,
- drobná klientela,
- špecializované úverové expozície,
- akcie a majetkové účasti

Základné rizikové prvky, s ktorými IRB prístup pracuje, potom sú:

- Pravdepodobnosť zlyhania (probability of default, PD) - pravdepodobnosť, že dlžník nesplátí svoje záväzky v sledovanom období.
- Expozícia pri zlyhaní (Exposure at default EAD)- celkové množstvo aktív, ktoré sú vystavené riziku v prípade, že dlžník nesplátí svoje záväzky.

- Miera straty pri zlyhaní (loss given default, LGD) - podiel aktív stratených v prípade, keď nastane zlyhanie, vyjadruje sa v percentách. To predsta návratnosť.

Návratnosť (recovery rate) predstavuje podiel navrátenej čiastky z celkovej expozície v prípade, že dlžník prestane plniť záväzok.

- Doba splatnosti (maturity, M), obyčajne normálna doba splatnosti, ktorá sa meria v rokoch.

IRB prístup je navrhnutý v dvoch variantách:

- Základný prístup (foundation approach) - banky vykonávajú interné odhady iba pre PD, ostatné rizikové charakteristiky stanovuje regulátor.

- Zdokonalený prístup (advanced approach)- banky môžu použiť vnútorné odhady pre všetky prvky, ale súčasne musia splniť prísnejšie minimálne regulátorne požiadavky ako pri základnom prístupe.

Podstata IRB prístupu spočíva v tom, že každej expozícii je po jej zaradení do príslušnej kategórie a posúdení jej charakteristík (dlžníka aj transakcie) pridelený interný stupeň ratingu. Pre tento stupeň je zároveň aj odhadnutá PD. Táto potom slúži ako dôležitý vstup do funkcie rizikovej váhy, respektíve kapitálovej požiadavky.

Vyššie uvedený postup potom môžeme znázorniť nasledovne:

**Expozícia → interný stupeň ratingu → pravdepodobnosť zlyhania →
→ funkcia rizikovej váhy → kapitálová požiadavka**

Predpoklady a požiadavky IRB

Najdôležitejšie požiadavky, ktoré musí banka plniť pri zavedení IRB :

1. Proces riadenia a organizovania interného ratingu

- Predstavenstvo a vyšší manažment schvaľuje systém, dostáva mesačné hlásenia o internom ratingu. Nezávislý útvar riadenia úverového rizika sa podieľa na návrhu, zavedení a prevádzke systému.

2. Pridelovanie ratingových stupňov

- Minimálny počet ratingových stupňov je 6-9 pre splácané úvery a 2 pre nesplácané.
- Nesmie dochádzať ku kumulácii dlžníkov v určitom stupni (t.j. nie viac ako 30 % dlžníkov).
- Rating musí byť pridelený dlžníkovi jednotlivo, pred poskytnutím úveru.
- Aktualizácia je periodická, spravidla po 90 dňoch, u slabých klientov do 30 dní, respektíve čo najskôr po získaní významnej informácie.
- Pridelený rating musí byť preskúmaný nezávislým útvarom.
- Banka musí používať jednotnú definíciu zlyhania, ktorá (podľa Basel) zahŕňa nielen prípady, keď dlžník skutočne nespláca, ale aj prípady, keď je nepravdepodobné, že dlžník bude splácať svoje záväzky (istinu, úrok alebo poplatky) splácať naplno.

3. Údaje a ich zber

- Zdroje dát môžu mať trojitý pôvod:
 - interné, t.j. vlastné dáta danej inštitúcie,
 - externé, t.j. napríklad dáta od externej ratingovej agentúry,
 - združené medzi inštitúciami.
- Použité časové rady musia byť minimálne päťročné.
- Každému ratingovému stupňu je priradený odhad jednoročnej PD.
- Dáta musia umožniť zaradenie dlžníkov do stupňov, odhady strát spojené s každým stupňom, odhady migrácie dlžníkov medzi stupňami v priebehu času, retrospektívnu realokáciu.
- História pridelených stupňov dlžníka sa uchováva.

4. Testovanie a validácia systému

- Záťažové testovanie vyhodnotí možný dopad väčšej migrácie dlžníkov do nižších ratingových stupňov, banka ho vykonáva minimálne každých šesť mesiacov.
- Minimálne jedenkrát ročne banka vykonáva validáciu používaného modelu, porovnáva skutočné miery zlyhania s očakávanými PD.

5. Použitie interného ratingu :

Akonáhle sa systém IR zavedie, je komplexnou súčasťou riadenie úverového rizika banky a využíva sa pre:

- stanovenie ceny úverového produktu,
- priradenie interných limitov úverovej angažovanosti a úverovej právomoci,
- tvorbu rezerv a opravných položiek,
- analýzu rentability banky, to znamená ako nástroj strategickej alokácie zdrojov.

6. Kolaterál:

- Za spôsobilý sa považuje nielen finančný kolaterál ako pri štandardnom prístupe, ale i vybraný fyzický kolaterál: komerčné a rezidenčné nehnuteľnosti.
- Riadenie kolaterálu v banke musí vykonávať samostatný útvar.

Ak banka používa zdokonalenú metódu, tak okrem PD stanovuje vlastnými odhadmi i LGD, EAD a M a musí splniť doplnkové požiadavky. Znamená to hlavne, že:

- Banka musí mať (okrem PD ratingových stupňov) explicitnú škálu LGD ratingových stupňov. Pri zaradovaní do LGD stupňa sa zvažujú aj faktory vzťahujúce sa na dlžníka ako aj faktory vzťahujúce sa na transakciu.
- Minimálna dĺžka časových pozorovaní pre odhad LGD i EAD by mala pokryť úplný ekonomický cyklus, nikdy nesmie byť kratšia ako sedem rokov.
- Ručiteľom sa pridelujú dlžnicke stupne splňujúce rovnako prísne minimálne požiadavky. Na základe toho obdrží každá garantovaná expozícia upravený dlžnícky stupeň ratingu až do stanoveného stropu.
- Banka musí interné ratingy, ktoré boli priradené pre účely stanovenia kapitálovej požiadavky, používať i na riadenie úverového rizika.
- Základné rozdiely novej koncepcie primeranosti vlastných zdrojov Basel II oproti Basel I sú zhrnuté v nasledujúcej tabuľke.

Použité zdroje :

New Basel Capital Accord (Nová Bazilejská dohoda o kapitáli), <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad-nad-bankovnictvom-a-ocp/najcastejsie-otazky/bazilejska-dohoda-o-kapitali/new-basel-capital-accord-nova-bazilejska-dohoda-o-kapitali>,

SLSP, Basel II, Informačná brožúra pre klientov

http://www.slsp.sk/downloads/bazilej2_sk.pdf

Sivák, R., - Gertler, L - IRB model na vypočet kapitalovej požiadavky podľa Bazileja II

1. časť – Metodické vymedzenie modelu. Biatec 11/2008